

Pittsburgh, Pa, dňa 26. novembra 1919.

Vysokoctený Pane Prezidente:

Dňa 24. a 25. októbra t. r. vydržiavaná bola tu v meste Pittsburgh, Pa. schôdza Ústrednej Správy s Ústredným výborom Slov[enskej] Lígy,¹ na ktorej prijaté bolo takmer jednohlasne memorandum ohľadom autonómie Slovenska v Čs. Republike a rezolúcia odsudzujúca pokračovanie Hlinkovo a jeho emisárov došlých sem do Ameriky za účelmi propagandy.²

Dľa uzavretia tej schôdze týmto zasielam Vám pripojene po jednom výtisku toho memorandumu, tej rezolúcie,³ ako aj druhej rezolúcie od českých členov spoločného exekutívneho telesa českých a slovenských organizácií, tej zaiste i Vám známej „Amer[ickej] Č[esko] s[lovenskej] Národnej rady“.⁴ Ráďte si to, prosím, prečítať a zaujať sa o žiadosť amerických Čechov a Slovákov v týchto deklaráciách spomínanú, aby autonómia Slovenska v pravý čas stala sa skutkom.

Kvôli dôkladnejšej informácii pre Vás, Vysokovážený Pane Prezidente, pripojene posielam Vám i kópiu môjho dopisu, jaký písal som pred pár dňami p. ministrovi dr. Šrobárovi.⁵ Dopis môj písaný dr. Šrobárovi hodí Vám svetla na osoby, ktoré nezaškodí Vám poznať bližšie, i vôbec svetla na situáciu medzi nami tu v Amerike, ktorú ja považujem za veľmi dôležitú a zasluhujúcu pozornosti Čs. vlády a menovite Vás, Vysokoctený Pane Prezidente.

„Amerika“ (tj. jak „anglo-saská“, tak „česko-slovenská Amerika“), viete dobre, že bola veľmi dôležitým faktorom v oslobodení československého národa a tým dôležitým faktorom ona ešte i teraz je a bude z viacerých príčin, medzi ktorými nie najmenšou je *kredit*^b Československej republiky.

Nespokojnosť Slovákov ohľadom autonómie Slovenska využívaná, vlastne zneužívaná je tu katolíckymi klerikálmi veľmi! A ponevác očakáva sa, že najmenej 100 000 Slovákov z Ameriky vráti sa na Slovensko, – skoro všetci majetní ľudia s nasporenými značnými peňažnými obnosmi – a ponevác americkí finančníci, ako nám je pozitívne známo, s veľkou pozornosťou sledujú tieto pohyby medzi nami, preto nemôže to nemať špatný vplyv na kredit Čs. republiky.

Minulého týždňa (20. okt[óbra]) katolícki klerikáli pod vedením kňazov a niektorých redaktorov vydržiavali veľké zhromaždenie, na ktorom, okrem zazlievania Slov[enskej] Lígy a Čs. vláde, uzniesli sa započat veľkú propagandu, tu i na Slovensku, zbierať fondy a ešte vyslať rýchle zvláštnych delegátov do Paríža na mierovú konferenciu s protestom v zmysle Hlinkovho memoranda, z ktorého Vám tu výtisk pripojene posielam.⁶

Po tej schôdzi šli s tou vecou i do anglickej verejnosti. Tu pripojene posielam Vám výstrižok z anglických novín „Pittsburgh Gazette Times“, ktoré uverejnili zrovna škandalózne veci o našej Čs. republike. Rozumie sa, zo Slov[enskej] Lígy postarali sme sa o zavrátenie tých zlomyseľností, ale fakt je, že také správy o nás majú predsa zlý účinok

na americkú verejnosť, zvlášť na finančné kruhy, u ktorých tým trpí kredit Čs. republiky.

Týmto podvratným pohybom môže efektívne čeliť jedine program Slo[venskej] L[így], vyjadrený v memorande, ktorý Vám tu pripojene posielam. Preto ráčte si ho povšimnúť. V najbližších týždňoch prídem do Československa sám a osobne poinformujem Vás dôkladne a objektívne o celej situácii.

So srdečným pozdravom a výrazom hlbokej úcty značím sa
Váš oddaný

Albert Mamatey^c

t. č. predseda Slo[venskej] Lígy v Amerike.

P.S. Okrem kópie dopisu písaného p. min[istromi] dr. Šrobárovi, posielam Vám kvôli informácii viaceré iné veci, ktoré ráčte si prečítať, aby ste znali lepšie situáciu medzi nami.

Medzi iným posielam Vám výtisky úradných reportov zo senátu Spoj[ených] štátov o výsluchu zástupcov Maďarov a zavrátania, jakého dostala sa im zo strany zástupcov Slo[venskej] Lígy (Švarca a Váczyho),⁷ ktorých som ja do Washingtonu vyslal, nemohúc práve vtedy zájsť tam osobne, 2. septembra.^b Maďari snažili sa (a ešte i teraz snažia sa) získať si Ameriku, k čomu za tunajších nešťastných okolností, tj. predvolebného boja strany republikánov proti Wilsonovi a jeho strane demokratov, sa Maďarom skutočne naskytna príležitosť. Opoziční, tj. republikánski členovia Senátu (ktorý, jako Vám je snáď známo, ratifikuje medzinárodne zmluvy), dali príležitosť k výsluchu tým národom, „ktoré neboli zastúpené na mierovej konferencii“, alebo „ktorým sa vraj stala nejaká krivda zo strany mierovej konferencie“. Maďari chopili sa tejto príležitosti rukami-zubami a dostavila sa do Senátu Spoj[ených] štátov pred Výbor zahraničných záležitostí asi 20-členová deputácia, ktorá predložila Senátu Sp[ojených] štátov zvlášťne „Memorandum“, v ktorom snažia sa dokazovať, jaká „krivda“ sa stala „Maďarorságu“, protestujú proti trhaniu Uhorska, atď. Na to memorandum maďarské odpovedali naši zástupci, jako môžete vidieť z tej menšej anglickej brožúry.⁸ (Zvlášť pán Švarc ich dobre zavrátil!)

Poznamenávam, že okrem toho Maďari pomocou svojich vplyvných stykov (židia a maďarská šľachta, majúca za manželky niektoré americké milionárky) začali tu v Amerike veľkú propagandu za Maďarov v anglickom tisku, nie len kúpenými tendencióznymi článkami, ale i obyčajnými oznámkami (advertisements) na celé strany veľkých a veľmi vplyvných časopisov, jako New York World, New York Times a viacerých iných, kde apelujú na členov Kongresu, Domu Zástupcov i Senátu, na prezidenta Wilsona i na celý americký národ, aby sa ich vraj zaujali, lebo že im „rytierskemu národu“, ktorý vraj dal svetu Kossutha, deje sa krivda.

Táto propaganda maďarská v Amerike ovšem nemôže odčiniť ten fakt, že Československá republika „is here to stay“, ale môže veľmi škodiť – a škodí – „kreditu“^b Čs. republiky! A preto nemožno nám ju ignorovať. A my, – zvlášť my Slováci – ju ani neignorujeme, ale postarali sme sa v Slo[venskej] Líge, aby tí chlapíci boli strežení, a keď treba ich zavrátiť, aby boli zavrátaní! – Pošlem Vám, čo som odpovedal v „New York Times“ grófovi Alb[ertovi] Apponyimu na jeho veľiký článok v „New York American“.

Upozorňujem Vás tiež na stať pod titulom „Slovaks here protest rule of Masaryk“, ktorú uverejnil tunajší časopis anglický „Pittsburgh Gazette Times“⁹ na podnet našich klerikálov po schôdzi, ktorú som Vám už spomenul. Pripojujem Vám výstrižok toho paškvilu a našu odpoveď na to.¹⁰

A. M.^d

DOPIS

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. R, k. 459. Originál, strojopis.

- a – Psáno na hlavičkovém papíře The Slovak League of America. Office of the President: Albert Mamatey, 385 Stokes Ave., Braddock, PA. Adresováno: Prof. Thomas G. Masaryk, Prezident Československej Republiky, Praha, Československo.
- b – Podtrženo v textu.
- c – Vlastnoruční podpis perem.
- d – Připsáno Mamateyem vlastnoručně perem.
- 1 – Slovenská liga v Americe (Slovak League of America) byla založena 30. 5. 1907 v Clevelandu (stát Ohio) jako krajská podpůrná organizace. Za první světové války podporovala myšlenku společného česko-slovenského státu, v němž mělo mít ale Slovensko autonomní postavení. Po roce 1918 podporovala autonomistické hnutí na Slovensku.
- 2 – Viz zde dok. č. 29.
- 3 – Zmiňované memorandum Slovenské ligy v Americe není k dopisu v archivu připojeno.
- 4 – Rezoluce ze 7. listopadu 1919 je připojena, text zní takto: Rezoluce českých členů Česko-Slovenské národní rady, přijata na zasedání Česko-slovenské národní rady v Pittsburghu, dne 7. nov[embra] 1919. V plné důvěře, že lid Slovenský zde i ve staré vlasti stojí pevně za nerozbornou jednotou Československého státu a v uvážení, že dohoda ze dne 30. května 1918, autonomie Slovenska se týkající, mezi zástupci Slováků a Čechů amerických s prezidentem Masarykem učiněna byla Bona fide, podepsaní zástupci českého lidu v Americe žádají, aby dohoda ta vzata byla v úvahu ústavodárným shromážděním při tvoření ústavy Republiky Československé. Za českých členů [!] Československé Národní Rady: Dr. J. F. Smetanka, Prof. Jaroslav Zarhal, Rev[erend] Innocent Kestl, Rev[erend] Oldřich Zlámal, Karel Bernreiter, Dr. J. F. Pecival, J. F. Mašek, Libuše S. Motáková. Viz AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. R, k. 459.
- 5 – Zmiňovaný dopis není v archivu k dokumentu připojen.
- 6 – Hlinkovo memorandum není v archivu k dopisu připojeno. Jde zřejmě o memorandum, které vypracoval František Jehlička.
- 7 – Uvedené dokumenty nemáme k dispozici.
- 8 – Není zřejmé, jakou brožuru má Mamatey na mysli.
- 9 – Uvedený článek v Pittsburgh Gazette Times se nepodařilo dohledat.
- 10 – Výstrižek není připojen, text odpovědi z 22. 11. 1919: Dear Sir: In your issue of the 21. inst., there is a report under the heading „Slovaks here protest rule of Masaryk“, of a meeting held at the Fort Pitt Hotel by alleged representatives of 200.000 Slovak citizens of the United States, charging that Thomas G. Masaryk, President of the Czecho-Slovak Republic has broken faith with them in going back on his agreement with the national representatives of the Slovak people in Amerika; that the alleged violations indict President Masaryk with exalting bolshevism and socialism, and with suppressing all catholic journals which preach autonomy after the home rule idea, and with imprisoning the editors and priests. It is charged Masaryk is imposing the Czech autonomy on the Slovaks against their will. Communications to Washington and the Peace Conference ask these bodies to prevent the Czech form of Bolshevism ad Socialism from being imposed on the Slovak people, and that President Masaryk order his officials to release all imprisoned Catholic priests and editors of newspapers which insist on the Pittsburgh agreement being kept. To the above permit me to state in behalf of the truth that
 1. These alleged representatives of 200.000 Slovak citizens of the United States are not representing any organized political body and their action is unwarranted and unauthorized.
 2. President Masaryk has not broken faith with the representatives of the Slovaks, and the question of immediate autonomy of the Slovak part of Czecho-Slovakia just now finds its most ardent supporters

among the adherents of the old regime of the Magyar feudal lords from whose tyrannical rule the Slovaks have been liberated by the war.

3. The Slovaks do not get the same treatment as the Czechs in their new republic, but the only element which is constantly engaged in stirring up trouble is an element closely related to these insignificant malcontents who are responsible for this meeting. This class has not moved a finger during the war excepting to hamper the work of the Allies. They are mostly Catholic priests of pronounced pro-Magyar leanings who bear it very hard that the Church and State in the new republic are now separated, and thus they are thrown upon their own resources.
3. The allegation of Masaryk exalting Bolshevism and Socialism is a base calumny calculated to throw fear into the hearts of those who deplore the work of radical agitators. The fact is that President Masaryk stands above all party strife, by virtue of his position as well as by his personal leanings, a fact which gained him the respect of statesmen all over the world.
4. Masaryk is not imposing any Czech autonomy on Slovakia. The fact is that these renegade elements are trying to throw the country into confusion by stirring up hatred against the Czechs while they are in a conspiracy to revive the old form of Magyar government, a tyrannical institution which the Slovaks overthrew last year with the aid of the Czechs.
5. The priests and editors who were imprisoned were guilty of sedition and crime against the safety of the republic. Their demand of autonomy is a subterfuge behind which lurks Magyar oppression and final national annihilation of the Slovaks. The Pittsburgh agreement does not affect the conditions at home in the least. This agreement will be enforced at the opportune moment, but not at the wish of some insignificant Magyar renegades without any backing.

Trusting that you will give the above the publicity it deserves, and assuring that your paper has been imposed upon by this aforistated report. I thank you in advance for your kin attention, and remain. Respectfully yours, [...] Viz AÚTGM, T. G. Masaryk, sign. R, k. 459.



Klub slovenských poslanců Národního shromáždění T. G. Masarykovi^a
Praha, 26. listopadu 1919^b

/35

V Prahe, dňa 26. novembra 1919.

Oznamujem, že dľa ústneho nariadenia pána prezidenta predložil som záležitosť škôl košických, rožňavských a levočských schôdzke Slovenského klubu k prejednávaniu. Slovenský klub vyslal komisiu zo svojho lona, ktorá pripojené aktá preštudovala a prišla k tomu náhľadu, ktorý si i plénum klubu osvojuje, že národnostným menšinám na Slovensku v obore školstva zo strany vlády krivda sa nedeje.

Podľa posledného popisu ľudu z roku 1919¹ žije na Slovensku 2 940 374 obyvateľov. Z toho je 1 940 980 Čechoslovákov (66,3 %), – 665 703 Maďarov (22,7 %), – 143 322 Nemcov (4,7 %), – 134 764 Rusov² (4,5 %) – a 55 808 iných národností (1,8 %).

Slováci majú podľa stavu z listopadu 1919 v celku 31 mužských stredných škôl a to: 2 štátne gymnáziá (Baňská Bystrica, Trstená), 15 štátnych reálnych gymnázií (Štiavnica, Bratislava, Dolný Kubín, Košice, Levoča, Lipt[ovský] Sv. Mikuláš, Nitra, Prešov, Prievizda, Rožňava, Ružomberok, Trenčín, Trnava, Skalica, Zlaté Moravce), 4 štátne ref[ormné]